

РЕГІОНАЛЬНА МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК ТОРГІВЛІ ТА РОЗВИТКУ І УКРАЇНА

В. П. Колосова, д. е. н., доцент, головний консультант відділу нових викликів центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Історія створення та цілі

У 1994 році одинадцятьма країнами Чорноморського регіону – Албанією, Вірменією, Азербайджаном, Болгарією, Грузією, Грецією, Молдовою, Румунією, Туреччиною, Росією та Україною був заснований Чорноморський банк торгівлі та розвитку (далі – Банк або ЧБТР). Ця фінансова установа Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), метою якої є впровадження політики розвитку, прийнятої ОЧЕС, шляхом надання фінансування країнам-членам. ЧБТР є регіональною міжнародною фінансовою організацією¹. Частки Туреччини, Росії та Греції в капіталі Банку становлять по 16,5%, частка Румунії – 14%, України та Болгарії по 13,5%, Азербайджану – 5%, Албанії – 2%, Вірменії – 1%, Грузії і Молдови по 0,5%. Банк сприяє економічному співробітництву, торгівлі та кооперації країн Чорноморського регіону.

Статутний капітал Банку складає 3,45 млрд євро. Банк має довгостроковий рейтинг «А-» від агентства Standard and Poor's та «А2» – від Moody's². Україна є країною-засновником і одним з акціонерів Банку.

В 2007 році правління Банку прийнято рішення стосовно збільшення акціонерного капіталу банку. Згідно з цим рішенням, Україні виділено 135 тис. акцій додаткової емісії для збереження її частки у статутному капіталі Банку на існуючому рівні – 13,5 відсотка. Для виконання фінансових зобов'язань України перед ЧБТР прийнято Закон України від 18.02.2009 № 995/VI «Про ратифікацію Листа-зобов'язання для підписки на акції зі збільшення капіталу Чорноморського банку торгівлі та розвитку». З початку його створення Мінфіном спільно з НБУ сплачено до статутного капіталу ЧБТР майже 93,2 млн євро. Власний капітал Банку послідовно зростає протягом багатьох років і відповідає довгостроковому плану збільшення капіталу, який був успішно завершений в 2019 році. У 2008-2019 роках загальний

¹ Колосова В.П. Україна в Чорноморському банку торгівлі та розвитку: перспективи співробітництва // Фінанси України. – 2006. - № 12. – С. 130 – 138.

² <https://www.bstadb.org>

обсяг власного капіталу ЧБТР фактично подвоївся, в той час як розмір балансу виріс в три рази.

Довідково. У разі несплати країною-членом ЧБТР членського внеску до статутного капіталу Банку питома вага голосів такої країни під час голосування по затвердженню фінансування реалізації проєктів на її території суттєво скорочується.

Організаційна структура і корпоративне управління Банку відповідають обсягу його мандату. Стратегія ЧБТР на 2019-2022 роки передбачає розширення діяльності в порівнянні з попередніми роками з підвищеною увагою до фінансування державного сектора та інфраструктурних проєктів (транспорт, телекомунікації, енергетика тощо) в державах-членах.

Вищим керівним органом Банку є Рада керуючих (РК), що збирається не менше 1 разу на рік, а поточна діяльність контролюється Радою директорів (збирається в середньому кожні 2 місяці, а в разі необхідності проводить позачергові засідання в режимі телеконференцій).

Повсякденне керівництво Банком здійснюють президент (зараз представник РФ), три віце-президента і генеральний секретар (представник Греції).

Пріоритетними напрямками діяльності ЧБТР, як інструменту розвитку багатостороннього співробітництва в регіоні, є фінансування проєктів, що становлять взаємний інтерес для країн-членів, зокрема, в сфері промисловості, сільського господарства, енергетики, транспорту, торгівлі тощо.

Банк пропонує широкий спектр кредитування, який дає йому можливість вільно та ефективно відповідати на потреби своїх клієнтів, а також мінімізувати їхні фінансові ризики. Банк пристосовує кредитування до специфічних фінансових потреб своїх клієнтів, включаючи планування, корпоративні та торгові операції, та дозволяє своїм клієнтам мати вигоду від використання найбільш складних фінансових технік на міжнародних фінансових ринках. Банк надає кредити як приватним, так і державним підприємствам, пропонує кредитування на умовах коротко- та довгостроковості на змінній або фіксованій основі.

Видані кредити можуть бути визначені у будь-якій валюті, включаючи місцеві валюти або комбінацію валют, в якій Банк може себе фінансувати. Відсоткова ставка по кредитам встановлюється на комерційній основі. Фінансова політика ЧБТР обумовлює, що при визначенні ціни кредиту повинно бути враховано вартість залученого капіталу, рівень отриманих ризиків, адміністративні та операційні витрати, які з'являються при впровадженні та моніторингу кредиту, а також прибуткові потреби. Плата за послуги та комісія мають бути сплачені відповідно до принципів, викладених у фінансовій політиці ЧБТР, зокрема це включає початкову та кінцеву комісію, а також збір по зобов'язанню, передплату та плату за конвертацію.

ЧБТР пропонує наступні типи операцій:

- кредитування;
- гарантії;
- інвестування в акціонерний капітал;
- спеціальні банківські продукти;
- програми розвитку;

- спеціальні фонди технічної допомоги.

З метою започаткування більш тісної співпраці з країнами та міжнародними інституціями, які зацікавлені в Чорноморському регіоні, Банк отримав статус спостерігача в таких міжнародних установах як: KfW Banking Group, Європейський інвестиційний банк, Північний інвестиційний банк, Австрійський банк розвитку, EDFI – Association of the European Development Finance Institutions, Міжнародний інвестиційний банк, Міжнародна фінансова корпорація, PROPARCO – Investment and Promotions Company for Economic Cooperation of France, Європейський банк реконструкції та розвитку, «Внешэкономбанк» (Росія). Підписано Меморандум про взаєморозуміння між ЧБТР та ЄС.

Поточна ситуація та співпраця з Україною

Передбачається розвиток мережі фінансових посередників в Україні, через яких Банк має намір підтримувати український **фінансовий сектор**, що розвивається. Банк має наміри збільшити кількість фінансових посередників для надання банківських продуктів для збільшення кредитування малого та середнього бізнесу. Банк вважає доцільною свою участь в акціонерних капіталах відповідних національних та регіональних приватних компаній для розвитку ринку капіталу, субординованого кредитування, мікрофінансування, муніципального кредитування та лізингу.

Особливу увагу Банк приділятиме корпоративним клієнтам та інвестиційним проєктам шляхом участі у трансакціях, пов'язаних із прямими іноземними інвестиціями, які здійснюватимуться корпораціями країн-членів ЧБТР, а також українськими компаніями в Чорноморському регіоні. Особливо це стосується експорту високотехнологічної української продукції, заміна імпорту по всім можливим інфраструктурним секторам, зокрема, машинобудівній інженерії, хімічній промисловості та гірничій промисловості. Банк підтримуватиме покращення української транспортної інфраструктури для посилення конкурентоспроможності та інтеграції до транспортної мережі ЄС.

Також, **Банк має намір брати участь у корпоративному та проєктному фінансуванні операцій в енергетиці, будівництві, телекомунікації, нафтовій та газовій промисловостях**, інших секторах вітчизняної економіки. Банк має намір співпрацювати з іншими міжнародними фінансовими установами, експортно-кредитними агентствами та комерційними банками для впровадження фінансування в інфраструктурних секторах української економіки та у секторі енергетики.

Банк готовий розглядати проєкти обсягом фінансування від 5 млн євро до 80 млн євро і більше, у проєктному фінансуванні вклад банку зазвичай становить 35% усіх проєктних витрат. **Кредити не надаються на фінансування таких галузей як виробництво тютюну та алкоголю.**

Довідково. 18 червня 2020 року відбулося 22 щорічне засідання Ради керуючих ЧБТР під головуванням заступника Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – Торгового представника України Тараса Качки. Участь у заході взяли президент Чорноморського банку торгівлі та розвитку Дмитро Панкін та керуючі від держав-членів ЧБТР.

Банком схвалено сім нових проєктів в Україні: проєкт з «Укргазбанком» на 30 млн євро, з «Новопечерською школою» на 10 млн євро, з «Галнафтогазом» та «Метінвестом», проєкт «Епіцентр груп 2, Україна» на 22 млн дол США, проєкт

«Cernel Group P&F 2021, Україна» затверджений Банком на 30 млн дол США, проєкт «Кредитвест банк – 2» затверджений Банком на 5 млн дол США (не підписаний).

Загалом під час роботи Банку було схвалено 53 проєкти по Україні на суму 839,7 млн євро, з яких підписано 51 проєкт на суму 805,9 млн євро і виділено кошти на 48 проєктів на загальну суму 773,7 млн євро³.

Довідково. В цілому Радою директорів ЧБТР затверджено операцій на 7,06 млрд євро, а кількість операцій, затверджених Радою директорів ЧБТР, становить 437.

Група компаній «Метінвест» 18 грудня 2020 року підписала кредитну угоду щодо семирічної кредитної лінії на загальну суму 62 млн євро⁴, схвалену радою директорів ЧБТР. Залучені кошти «Метінвест» використає для реалізації інвестпрограми та поповнення обігового капіталу. Цей кредит позначить важливий етап в історії «Метінвесту», оскільки група вперше співпрацюватиме з міжнародною фінансовою організацією.

Довідково. «Метінвест» є вертикально інтегрованою групою з добувних і металургійних підприємств. Підприємства групи розташовані переважно в Донецькій, Луганській, Запорізькій і Дніпропетровській областях. Основними акціонерами холдингу є група «СКМ» (71,24%) і «Смарт-Холдинг» (23,76%), що спільно управляють ним.

Банк 8 жовтня 2020 року надав АБ «УКРГАЗБАНК» кредит у розмірі 30 млн євро на цілі зеленого фінансування, зокрема на фінансування енергоефективності, відновлюваної енергетики та інших проєктів, спрямованих на покращення екології, з метою зменшення вуглецевого сліду української промисловості. Кредит Банку також буде використаний для допомоги українським малим та середнім підприємствам (МСП) у відновленні після кризи, спричиненої пандемією COVID-19.

Перший транш кредиту у сумі 15 млн євро використано для кредитної підтримки українських МСП, зокрема тих, що найбільше постраждали від економічного спаду, спричиненого пандемією COVID-19.

Рада керуючих підтримала курс Банку на надання пріоритетної допомоги державам-членам для мінімізації наслідків пандемії COVID-19 та стимулювання економічного відновлення, зокрема у сегменті МСБ (малого та середнього бізнесу).

У відповідь на кризу COVID-19, серед низки заходів, Банк направив 0,9 млрд євро в 2020 році на подальшу підтримку МСБ і найважливішої інфраструктури в державах-членах. Банк також надає оперативну, нефінансову підтримку одержувачам фінансування, наприклад, ділиться своїм досвідом у проведенні техніко-економічних обґрунтувань та інших оцінок.

Проблеми співпраці з ЧБТР та шляхи вирішення

На сьогодні за умов світової кризи існують певні перепони щодо залучення кредитних ресурсів ЧБТР в економіку України. Одним із чинників, який стимулюватиме залучення від Банку коштів для реалізації проєктів, має стати інтенсивний пошук Банком спільних інтересів країн-членів ОЧЕС для їхньої участі у

³ <https://www.bstadb.org>

⁴ <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/709983.html>

таких проєктах з метою отримання вигоди від кооперації. Україна має транзитну точку з іншими країнами-членами ЧБТР, зокрема у таких галузях, як транспорт, мережі зв'язку, туризм тощо. У зв'язку з цим існує спільний інтерес країн-членів Чорноморського економічного співробітництва щодо більшого залучення Банку, як фінансової установи, для фінансування проєктів у зазначених галузях у країнах-членах ОЧЕС. При цьому є спільна зацікавленість країн Чорноморського економічного співробітництва у збереженні екологічної системи басейну Чорного моря. Банк має здійснювати комплексну експертизу таких проєктів з метою мінімізації ризиків за цими проєктами. Це дасть змогу підвищити власну частку кредитів банку в таких проєктах.

- Відповідно до довгострокової стратегії ЧБТР на 2021-2030 роки, Банк і надалі планує активно співпрацювати з Україною в галузі фінансової інфраструктури, регіональної торгівлі, промисловості, в комунальному секторі, в галузі телекомунікаційних послуг, енергетики. Ініціатива сьогодні повинна надходити від України. Банк, співпрацюючи з Україною, готовий працювати з Урядом України і надавати кредити під гарантію Уряду українським підприємствам через Міністерство фінансів України, яке представляє інтереси держави. Подібна схема реалізована Україною з Європейським банком реконструкції та розвитку та Європейським інвестиційним банком.
- Враховуючи те, що частка України в акціонерному капіталі ЧБТР становить 13,5% і Україною сплачено майже 93,2 млн євро в капітал банку, доцільно більш активно впроваджувати разом з Банком нові проєкти, важливі для економіки України.
- Важливою є підготовка проєктів двостороннього формату за участю інших держав-членів Банку і направлених на реалізацію найактуальніших для цих країн задач, диверсифікація проєктів.
- Необхідним є розширення операцій Банку у країнах-членах, участь України в наступному збільшенні капіталу, в підписці на акції зі збільшення капіталу ЧБТР.
- Україні необхідно працювати з ЧБТР виходячи з того, що Банк є інвестором, а Україна, разом з іншими державами-членами, є співвласником банку. Тобто держава, як інвестор, має можливість реалізувати діючі проєкти і розробляти нові в інтересах України.
- Міністерству економіки України доцільно координувати співробітництво з Банком з урахуванням стратегій інших міжнародних фінансових інституцій для уникнення дублювання важливих проєктів і напрямків співпраці.